

ανακοινώσεις - παρουσιάσεις

ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Γιώργος Ν. Γαλάνης

Διδάκτωρ Φιλοσοφίας (Dr. Phil.) Πανεπιστημίου Αμβούργου
Πτυχιούχος Ψυχολογίας (Diplom Psych.) και πτυχιούχος
Εγκληματολογίας (Diplom Krim.) του ιδίου Πανεπιστημίου

Το άρθρο αυτό ασχολείται με την παρουσίαση της εγκληματικότητας από τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και τα κριτήρια επιλογής του θέματος. Η παρουσίαση της βίας αποτελεί το "κεφάλαιο" της εγκληματικότητας γιατί μεταξύ άλλων ανταποκρίνεται και στους κανόνες προσωποποίησης και εικονοποίησης.

Καθένας μας είναι γνώστης της εγκληματικότητας. Αυτή η γνώση, μπορεί να θεωρηθεί σαν μέρος των γενικών γνώσεών μας. Καθένας μας έχει ορισμένες σκέψεις για το είδος, το μέγεθος και την σημασία της εγκληματικότητας, καθώς επίσης και τα αίτια που την προκαλούν, τις αναμενόμενες αντιδράσεις, τη λειτουργία και το σκοπό των θεσμών του Κοινωνικού Ελέγχου, όπως είναι η Αστυνομία, τα Δικαστήρια και τα "Σοφρωνιστικά Ιδρύματα". Καθένας μας έχει επίσης διάφορες παραστάσεις, πώς, για παράδειγμα, είναι δυνατό να βοηθηθεί η Αστυνομία, να διαμορφωθούν οι φυλακές ή τί ποινές πρέπει να επιβάλλουν τα Δικαστήρια κλπ. Δυσκολίες αντιμετωπίζει κανείς, όταν θέσει το ερώτημα, από πού προέρχεται η γνώση αυτή για την εγκληματικότητα. Ένα τέτοιο ερώτημα δεν είναι εύκολο να απαντηθεί με σαφήνεια. Γιατί, από τη μία πλευρά η καθημερινή εμπειρία του ανθρώπου με τους άλλους συνανθρώπους του, στο έμμεσο ή άμεσο περιβάλλον που ζει και εργάζεται, παίζει αποφασιστικό ρόλο, από την άλλη όμως πλευρά, οι περισσότεροι άνθρωποι δεν έχουν καμιά δική τους απευθείας εμπειρία με την εγκληματικότητα, δηλαδή άμεση επαφή με δράστες, εγκλήματα ή θεσμούς κοινωνικού ελέγχου. Παρ' όλα αυτά, έχουν συγκεκριμένες απόψεις για την εγκληματικότητα, που προέρχονται από επίσημους ή ανεπίσημους θεσμούς, όπως είναι το Σχολείο, η Εκκλησία, επαγγελματικές ομάδες, οικογένεια, γειτονιά, ομάδες της ίδιας ηλικίας, λογοτεχνία και πολύ περισσότερο από τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας.

Τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας (εφημερίδες, περιοδικά, αστυνομικά μυθιστορήματα, comics, ραδιόφωνο, τηλεόραση, ταινίες κινηματογράφου, βίντεο κλπ.) είναι βασικές πηγές δημιουργίας ή σταθεροποίησης της εγκληματολογικής γνώσης ενός ατόμου.

Τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας δίνουν στους ακροατές (τηλεθεατές και αναγνώστες τους) "ειδικές γνώσεις" για την εγκληματικότητα. (1)

Η εγκληματικότητα καθορίζεται συνήθως από κοινωνικές διαδικασίες ποινικοποίησης ή αποποινικοποίησης και την εδραίωση στη συνείδηση των μελών της κοινωνίας των κανόνων περί Δικαίου. Σ' αυτές τις διαδικασίες, τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας

παίζουν αποφασιστικό ρόλο, γιατί συγκεντρώνουν και ερμηνεύουν εγκληματολογικές πληροφορίες, προτείνουν ορισμούς για το τί πρέπει να θεωρείται έγκλημα και τί όχι, προκαλούν τον διάλογο, που πολλές φορές καταλήγει σε νόμοθετικές ρυθμίσεις, βοηθάνε στην εμπέδωση των ρυθμίσεων αυτών, στην επικράτηση των θεσμών Κοινωνικού Ελέγχου στη συνείδηση των μελών της κοινωνίας, συμβάλουν τελικά στην κοινωνικοποίηση του ατόμου. (2)

Συνήθως, οι προβολές και οι συζητήσεις στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας για γνωστές και "θορυβώδεις εγκληματικές περιπτώσεις" οδηγούν στην ανησυχία της "κοινής γνώμης" και της "ξυπνάνε" εγκληματικούς φόβους.

Η εικόνα που τις περισσότερες φορές παρουσιάζουν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης για την εγκληματικότητα δεν ανταποκρίνεται με την πραγματικότητα και δεν βοηθάει στην εξάλειψη των ξένων προς την πραγματικότητα παραστάσεων, που έχουν οι καταναλωτές των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας για την εγκληματικότητα και την καταπολέμησή της (καταστολή).

Παρ' ότι τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας παρουσιάζουν προς τα έξω ποικιλία απόψεων, διαπιστώνει κανείς, ότι οι ειδήσεις και πληροφορίες που παρουσιάζουν είναι "κομμένες και ραμένες" στα μέτρα των ατόμων της κοινωνικής τάξης για την οποία προορίζονται και που πράγματι, τις καταναλώνουν. Προτιμήσεις για συγκεκριμένες εκπομπές ή εφημερίδες, οι γλωσσικές ή διανοητικές ικανότητες που απαιτούνται για την κατανόηση πολύπλοκων πληροφοριών, η δυνατότητα κριτικής επεξεργασίας τους, καθώς επίσης και οι ανάγκες για ψυχαγωγία ή πολιτικές ειδήσεις, καθορίζονται εκτός από τα ατομικά χαρακτηριστικά του κάθε καταναλωτή, από την παιδεία του και τις συνθήκες, κάτω από τις οποίες ζεί και εργάζεται.

Η διαφορετική λοιπόν στάση των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας εξαρτάται, από το σε ποιούς απευθύνονται.

Πολυάριθμες επιστημονικές έρευνες συνηγορούν στην άποψη, ότι μια μονόπλευρη παρουσίαση και επιχειρηματολογία είναι κατάλληλη για άτομα με λίγες γνώσεις και χαμηλών κοινωνικά στρωμάτων. Ενώ, αντίθετα, μια παρουσίαση με διπλή επιχειρηματολογία (υπέρ και κατά) είναι κατάλληλη για άτομα των ανωτέρων κοινωνικά στρωμάτων και με περισσότερη μόρφωση.

Ετσι, λοιπόν, μερίδα του Τύπου που απευθύνεται στα μεσαία ή ανώτερα στρώματα προσπαθεί να παρουσιάσει και να ερμηνεύσει την εγκληματικότητα, για παράδειγμα και από την κοινωνική της πλευρά. Ενώ, αντίθετα, η μερίδα του Τύπου, που απευθύνεται στα κατώτερα στρώματα, παρουσιάζει πολύπλοκα γεγονότα, πάρα πολύ απλά και τις περισσότερες φορές προσωποποιημένα.

Μια τέτοια απλουστευμένη, για παράδειγμα, παρουσίαση του θέματος της εγκληματικότητας, μπορεί να δημιουργήσει στους αναγνώστες το αίσθημα της ανασφάλειας από την παρεκκλίνουσα συμπεριφορά άλλων ομάδων και να αισθάνονται, ότι προσωπικά απειλούνται.

Η εγκληματικότητα που παρουσιάζουν τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας, έχει ελάχιστα να κάνει με την πραγματικότητα. Εδώ παρουσιάζονται δύο βασικά προβλήματα στο θέμα της "αντικειμενικότητας" των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας. Το ένα είναι η αντικειμενικότητα κατά την παρουσίαση της συγκεκριμένης περίπτωσης και το άλλο είναι η αντικειμενικότητα σε σχέση με την παρουσίαση της εγκληματικής πραγματικότητας, μιάς κοινωνίας γενικά.

Από το πλήθος των ειδήσεων και πληροφοριών, για την εγκληματικότητα, ελάχιστες

είναι αυτές, που δημοσιεύονται. Έτσι, το πρόβλημα της "αντικειμενικότητας" δεν βρίσκεται στην πιστή αντιγραφή (αναπαραγωγή) ή στην παραποίηση των συγκεκριμένων γεγονότων, αλλά στην πίεση, πρώτο τί θα δημοσιευθεί και τί όχι (διαλογή) και δεύτερο τί θα πληροφορηθεί ο αναγνώστης και τί όχι (μισή αλήθεια).

Δηλαδή, χωρίς αναγκαστική αλλοίωση στοιχείων, είναι δυνατή η παραπληροφόρηση για την εγκληματικότητα, που δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. (3)

Όλα τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας αφιερώνουν ευρύ φάσμα στην εγκληματικότητα και στην "αποκάλυψή" της, κατά τέτοιον τρόπο, ώστε στα κλισέ να μπαίνουν και διάφοροι προσελκυστικοί και εντυπωσιακοί τίτλοι στην ανθηρή γλώσσα μιάς ιστορίας και να κινητοποιούν ένα πολύ μεγάλο αριθμό αναγνωστών. (4)

Κριτήρια Επιλογής Εγκληματολογικών Θεμάτων

Το Ludwig - Boltzmann - Institut Fuer Kriminalsoziologie της Αυστρίας προσπάθησε να ερευνήσει ποιά είναι τα κριτήρια εκείνα, κάτω από τα οποία γίνεται η επιλογή δημοσίευσης εγκληματικών θεμάτων, από τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Διατύπωσε τα ακόλουθα τέσσερα βασικά ερωτήματα.

1. Ποιά είναι τα κριτήρια για το συνεχή ευρύ μέγεθος των εγκληματολογικών θεμάτων στο πλαίσιο της γενικής ειδησεογραφίας των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας;

Τί το ιδιαίτερο έχουν οι σεξουαλικές (ερωτικές) και εγκληματικές ιστορίες και τίς κάνει πιο προσίτες, σε σχέση με άλλα θέματα και ιστορίες ;

Στα κριτήρια επιλογής το Εγκληματολογικό Ινστιτούτο, για την απάντηση του παραπάνω ερωτήματος έλαβε υπ' όψη του, εκτός από τα χαρακτηριστικά της είδησης και τα χαρακτηριστικά του Μέσου Μαζικής Επικοινωνίας και την σημασία που έχει η χρονική μορφολογία των γεγονότων και η χρονική συχνότητα έκδοσης του Μέσου Μαζικής Επικοινωνίας.

Καθημερινές εφημερίδες για παράδειγμα, έχουν ανάγκη από εύκολα και σημειακά γεγονότα. Γεγονότα μακράς διάρκειας με μορφολογικές αλλαγές και βασικές εξελίξεις, που είναι δύσκολο να παρουσιασθούν αποφεύγονται ή αν συμβεί να δημοσιευθούν, ακολουθεί και κάποιο σχόλιο, που δίνει τις απαραίτητες πληροφορίες. Ξαφνικά και σπάνια γεγονότα, κινούν περισσότερο την προσοχή. Επίσης, αρνητικά (άσχημα) γεγονότα ανταποκρίνονται στην βραχυπροθεσμία της χρονικής μορφολογίας, καλύτερα από τα θετικά (καλά) γεγονότα, μπορούν πιο εύκολα να ερμηνευθούν και είναι απρόσμενα και ξαφνικά. Είναι, λοιπόν, φανερό ότι τα εγκληματολογικά θέματα ανταποκρίνονται πλήρως στα κριτήρια της βραχυπροθεσμίας, της σαφήνειας, της δυνατότητας προσωποποίησης, της αρνητικότητας κ.ο.κ.

2. Το δεύτερο βασικό ερώτημα είναι : Ποιά είναι τα κριτήρια επιλογής ενός εγκληματολογικού θέματος, τί κάνει την δημοσιευόμενη εγκληματική περίπτωση πιο ενδιαφέρουσα, απ' αυτή που δεν δημοσιεύεται ;

Εδώ, διαπιστώθηκε ότι απ' όλες τις εγκληματικές ιστορίες, επιλέγονται και δημοσιεύονται εκείνες, που ανταποκρίνονται στους κανόνες της μεγάλης εντύπωσης ή στην καθημερινότητα του εντυπωσιασμού.

Έτσι, για παράδειγμα, εξηγείται, ότι το μεγαλύτερο μέρος των εγκληματολογικών δημοσιευμάτων αφιερώνεται σε βαριά εγκλήματα, (ιδιαίτερα σ' αυτά, που έχουν διαλευκανθεί και τιμωρούνται αυστηρά) όπως φόντοι, βιασμοί, ληστείες ή σε μικρές

υποτροπές ελάχιστης καταπάτησης νόμων, που συνοδεύονται με ειρωνικές, αστείες, συναισθηματικές ή δραματικές καταστάσεις.

Σ' αυτές τις περιπτώσεις, δημοσιεύονται εγκληματικά γεγονότα με άτομα ανώτερου κοινωνικού στρώματος, με καμουφλάρισμα της οικονομικής πλευράς της εγκληματικότητας ή διαφόρων συγκεκριμένων ομάδων, σε σχέση με το φύλο, την ηλικία ή την κοινωνική τους προέλευση, όπως για παράδειγμα νεολαίοι, γυναίκες ή διάφορες μειονότητες.

Ενώ, στην "κοινή γνώμη" δημιουργείται η εντύπωση, ότι οι ομάδες αυτές αποτελούν "κοινωνικό κίνδυνο", στην πραγματικότητα, το μέγεθος της εγκληματικότητας αυτών των ομάδων είναι πολύ χαμηλότερο, απ' ότι άλλων ομάδων.

3. Το τρίτο ερώτημα είναι : Κάτω από ποιά κριτήρια, σε μια συγκεκριμένη παρουσίαση μιας εγκληματικής περίπτωσης, προβάλλονται και υπογραμμίζονται ιδιαίτερα, μερικές μόνο πτυχές της υπόθεσης ;

Σ' αυτό το ερώτημα, το Εγκληματολογικό Ινστιτούτο της Αυστρίας κατονόμασε διάφορα αίτια, όπως για παράδειγμα το κοινωνικό σύστημα της εφημερίδας, τα κριτήρια του "Newswertes", την τυποποίηση ("Uniformierung") του δημοσιεύματος κάτω από τον επαγγελματικό ανταγωνισμό, τα προσωρινά συμβόλαια εργασίας των δημοσιογράφων που πληρώνονται συνήθως με τη στήλη. Εκτός αυτού, λαμβάνονται υπόψη οι συναλλαγματικές σχέσεις Αστυνομίας και Δικαιοσύνης με τους δημοσιογράφους.

Η Αστυνομία και η Δικαιοσύνη έχουν μια σχετική δύναμη γιατί έχουν την δυνατότητα να διοχετεύουν στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας κανονικά, γρήγορα, αποκλειστικά ή και καθόλου πληροφορίες. Από την άλλη πλευρά, η σχετική δύναμη των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας συνίσταται στο ότι αυτά έχουν την δυνατότητα καθιέρωσης θετικών ή αρνητικών μέτρων με την δημοσίευση ή μή δημοσίευση.

Μ' αυτόν τον τρόπο δημιουργείται μια σχετική "Public - relation" μεταξύ Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας Αστυνομίας και Δικαιοσύνης. Ετσι λοιπόν εξηγείται και η υπερίσχυση στην σχετική ειδησεογραφία των Θεσμών Κοινωνικού Ελέγχου.

Εκτός αυτού, μια άμεση επαφή με ύποπτους, κατηγορούμενους ή φυλακισμένους είναι αρκετά δύσκολη και δεν θεωρείται πλέον απαραίτητη.

4. Το τελευταίο ερώτημα που απασχολεί την εγκληματολογική έρευνα είναι :

Ποιά πραγματικότητα δίνεται στους καταναλωτές μετά από όλα αυτά τα κριτήρια επιλογής, δηλαδή σ' αυτούς που δεν έχουν άμεση εμπειρία μ' αυτά που δημοσιεύονται αλλά είναι αναγκασμένοι να πληροφορηθούν από "δεύτερο χέρι" ; Είναι ίδια η εικόνα που παρουσιάζεται στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας για την εγκληματικότητα με την πραγματικότητα;

Εδώ, πρέπει να σημειωθεί, ότι ιδιαίτερα ο ημερήσιος τύπος ασχολείται διεξοδικά με το κοινωνικό θέμα που ονομάζεται "εγκληματικότητα", σε σύγκριση με άλλα κοινωνικά ή πολιτικά θέματα. Εκτός από την δραματικότητα που παρουσιάζουν τα μέσα ενημέρωσης που ελάχιστα έχει να κάνει με την πραγματικότητα, παρουσιάζουν και τους Θεσμούς Κοινωνικού Ελέγχου θετικά.

Δηλαδή, βοηθάνε στη διάδοση και διευκρίνηση των κανόνων της κοινωνίας. Επιστημονικές εγκληματολογικές έρευνες έχουν αποδείξει ότι: (5)

* Όταν μιλάμε για εγκληματικότητα εννοούμε συνήθως την εγκληματική βία.

* Η εγκληματικότητα και ιδιαίτερα η βία παρουσιάζεται σαν μια συγκεκριμένη απειλή που επηρεάζει την συμπεριφορά των ανθρώπων στις καθημερινές τους σχέσεις.

* Η εγκληματικότητα και ιδίως η βία παρουσιάζεται σαν συνεχώς αυξανόμενη.

* Η βία υπερεκτιμάται.

* Η Αστυνομία θεωρείται ένας από τους βασικούς Θεσμούς Κοινωνικού Ελέγχου για την προστασία και πρόληψη από την εγκληματικότητα.

* Απαραίτητη προϋπόθεση για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας θεωρούνται τα κρατικά αναγκαστικά μέτρα.

* Η γέννηση της εγκληματικότητας, δηλαδή τα αίτια, γιατί υπάρχουν εγκληματίες αναζητούνται στις οικογενειακές σχέσεις και στην καθιέρωση των "ελαστικών" Νόμων.

* Επίσης, κάθε επαφή με τους εγκληματίες απορρίπτεται κατηγορηματικά.

Αυτά τα αποτελέσματα αποδεικνύουν με σαφήνεια, ότι τις περισσότερες φορές που αναφερόμαστε στην εγκληματικότητα εννοούμε την βία. Κατά συνέπεια λοιπόν και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας ασχολούνται κατά κύριο λόγο με τις μορφές εκείνες της εγκληματικότητας που αποτελούν και το "Κεφάλαιο" της εγκληματικότητας, δηλαδή την βία.

Η μορφολογία και η αφετηρία των εγκληματικών ιστοριών βίας στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας διέπονται από τον αγώνα μεταξύ των "Καλών" (δηλ. των εκπροσώπων των κοινωνικών αξιών) και των "Κακών" (που παραβιάζουν τους κοινωνικούς κανόνες), και αποτελούν πρόκληση για την κοινωνία.

Η δύναμη να σκοτώνεις συμβολίζει κοινωνική δύναμη (εξουσία). Χαρακτηριστικές ποιότητες και εξουσία βρίσκονται σε τελευταία ανάλυση μόνο στην πλευρά του Δικαίου, που μόνο στην εξουσία μπορεί να υπάρχει.

Οι "Καλοί" που παρουσιάζονται για παράδειγμα στα διάφορα φίλμ πράττουν περισσότερους φόνους και ασκούν περισσότερη βία απ' ότι οι "Κακοί". Πίσω απ' αυτό κρύβεται η προειδοποίηση για μια τυχόν άνομη πράξη και παραβίαση των κοινωνικών κανόνων. Το "παιχνίδι" δηλαδή δεν παίζεται μεταξύ θυτών και θυμάτων (σαν εκπροσώπων των έννομων και άνομων), αλλά η παρουσίαση του αθώου και αδύναμου θύματος βοηθάει κατά κύριο λόγο στην ηθική διαφοροποίηση μεταξύ "Καλών" καταδιωκτών του εγκλήματος και "Κακών" δραστών.

Οι αρνητικοί χαρακτηρισμοί και στιγματισμοί που αποδίδονται στους δράστες είναι τυποποιημένοι και τους προδικάζουν, ενώ η στάση των Οργάνων Δίωξης παρουσιάζεται στην "Κοινή Γνώμη" περισσότερο σαν θετική και αρμόζουσα παρά αρνητική. (6)

Παραπομπές

1) Βλέπε για παράδειγμα: Stein - Hilberts, M.: Kriminalitat Im Fernsehen, Στουτγκάρδη 1977.

Jubelius, W./Stein - Hilberts, M.: Vermittlung Von Informationen Ueber Kriminalitaet In Massenmedien.

Στο περιοδικό "Monatsschrift Fur Kriminologie", 1977, τεύχος 3, σελ. 177-185.

2) Βλέπε: Schneider, H.J.: Massenmedien στο Handwoerterbuch Der Kriminologie (εκδότες): Sieverts, R/Schneider, H.J. τόμος 4, Βερολίνο 1979, 2. έκδ. σελ. 338-393.

3) Βλέπε: Ludwig - Boltzmann - Institut Fuer Kriminalsoziologie. Materialien Zur Kriminal - Und Sicherheitsberichterstattung, στο περιοδικό "Kriminalsoziologische Bibliografie" Βιέννη 1976, τεύχος 11-13, σελ. 52-67.

4) Βλέπε: Keller, H.: Kriminalberichterstattung Und Agression στο περιοδικό

"Kriminalsoziologische Bibliografie", Βιέννη 1976, τεύχος 11-13, σελ. 15-45.

5) Βλέπε: Stein - Hilbers, όπου παραπάνω σελ. 4 έπεται, καθώς επίσης: Stein - Hilbers, M.: Kriminalitaetskontrolle Durch Bewusstseinskonstruktion στο περιοδικό "Kriminalsoziologische Bibliografie", 1976, τεύχος 11-13, σελ. 77-89.

6) Βλέπε: Pfeifer, D./Scheerer, S. Kriminalsoziologie, Στουτγκάρδη - Βερολίνο, Κολωνία, Μάιντς 1979, σελ. 108-129. Βλέπε επίσης: Galanis, Georgios N.: Migrantenkriminalitat In Der Presse. Eine Inhaltsuntersuchung, Dargestellt Am Beispiel Der Zeitschriften Stern Und Quickl Von 1960 - 1982, Express Edition, Δυτ. Βερολίνο 1987, ιδιαίτερα σελ. 67-94.

Γιώργος Ν. ΓΑΛΑΝΗΣ: Η εγκληματικότητα των μεταναστών στον τύπο. Συνοπτική παρουσίαση των σπουδαιότερων αποτελεσμάτων μιας έρευνας - ανάλυσης περιεχομένου των εβδομαδιαίων περιοδικών STERN και QUICK της χρονικής περιόδου 1960 - 1982. Περιέχεται στο περιοδικό: "ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ" Έκδοση Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών, Αρ. Τεύχους 74, Αθήνα 1989 (υπό δημοσίευση). Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τα ΜΜΕ και τους μηχανισμούς επεξεργασίας και διάδοσης πληροφοριών σε ευαίσθητα θέματα όπως είναι η εγκληματικότητα ή οι μετανάστες βλέπε: Galanis, Georgios, N.: Migraten Als Minoritaet Im Spiegel Der Presse: Eine Laengsschnittuntersuchung Der Berichterstattung Von Stern, Quick Und Spiegel In Den Jahren 1960 Bis 1982. Peter Lang Verlag, Frankfurt, Bern, New York, Paris 1989.